

आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिको

तेस्रो त्रैमासिक समीक्षा

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं

विषय-सूची

१. पृष्ठभूमि.....	१
२. अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य	१
३. आर्थिक लक्ष्यहरूको स्थिति तथा परिदृश्य.....	१
४. मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति तथा परिदृश्य.....	३
५. मौद्रिक उपकरण, तरलता व्यवस्थापन तथा कर्जा प्रवाह र वित्तीय विस्तार.....	४
६. समष्टिगत विवेकशील नियमन	७
७. विदेशी विनिमय व्यवस्थापन.....	९
८. मौद्रिक नीतिको कार्यादिशा.....	९
९. मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरू	१०

आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिको तेस्रो त्रैमासिक समीक्षा

पृष्ठभूमि

१. आर्थिक वर्ष २०५९/६० देखि नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ मा व्यवस्था भए बमोजिम वार्षिक मौद्रिक नीति तर्जुमा हुँदै आएको छ। आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनलाई पारदर्शी बनाउन यस बैंकले मौद्रिक नीतिको अर्ध-वार्षिक समीक्षा सार्वजनिक गर्दै आएको छ। त्यसैगरी, अर्थतन्त्रमा देखिएका समस्यालाई समयमै सम्बोधन गर्न यस बैंकले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि मौद्रिक नीतिको त्रैमासिक समीक्षा गर्न थालेको छ। यसै क्रममा २०७४ असार २५ मा सार्वजनिक गरिएको आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिको प्रथम त्रैमासिक समीक्षा २०७४ मंसिर २२ गते र अर्ध-वार्षिक समीक्षा २०७४ माघ २९ गते सार्वजनिक गरिएको थियो।
२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य, आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिको हालसम्मको कार्यान्वयन स्थिति तथा सोको प्रभाव विश्लेषण, मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा र मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरू लगायतका विषयहरू समावेश गरी यो त्रैमासिक समीक्षा प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य

३. सन् २०१७ मा विश्व अर्थतन्त्र ३.८ प्रतिशतले वृद्धि भएकोमा सन् २०१८ मा ३.९ प्रतिशतले वृद्धि हुने अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषको प्रक्षेपण छ। लगानी तथा व्यापारमा विश्वव्यापी विस्तारका कारण सन् २०१७ मा विश्व अर्थतन्त्रको वृद्धिदर सन् २०११ पछिको सबैभन्दा उच्च बन्न पुगेको छ। संयुक्त राज्य अमेरिकामा वित्तीय विस्तार तथा उदीयमान एशिया एवम् युरोपको आर्थिक वृद्धि अझ सबल हुने अनुमानका आधारमा सन् २०१८ मा आर्थिक वृद्धिमा थप सुधार हुने कोषले आँकलन गरेको छ। यसबाट नेपाल लगायतका अल्पविकसित मुलुकहरूमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिन्छ।
४. सन् २०१८ अप्रिलमा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्राकोषले जारी गरेको “विश्व वित्तीय स्थायित्व प्रतिवेदन” ले वित्तीय क्षेत्रमा तनाव देखिन सक्ने भएकाले मध्यकालीन आर्थिक वृद्धिमा जोखिम उच्च हुने उल्लेख गरेको छ। खासगरी, विकसित मुलुकहरूले लचिलो (accommodative) मौद्रिक नीति अवलम्बन गरेकोले मुद्रास्फीतिमा चाप पर्न गई आगामी दिनमा कसिलो वित्तीय अवस्था सृजना हुन जाने आँकलन समेत कोषले गरेको छ।

आर्थिक लक्ष्यहरूको स्थिति तथा परिदृश्य

५. नेपाल सरकारले आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को बजेटमा ७.२ प्रतिशत आर्थिक वृद्धिको लक्ष्य तोकेको थियो। बजेटमा लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी नेपाल राष्ट्र बैंकले आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरेको थियो। हालै सार्वजनिक केन्द्रिय तथ्याङ्क

विभागको राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्क अनुसार आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा यथार्थ कुल गार्हस्थ्य उत्पादन ५.९ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान रहेको छ (तालिका १) ।

तालिका १ : आर्थिक वृद्धिदर

(प्रतिशतमा)

विवरण	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५
आर्थिक वृद्धिदर (आधारभूत मूल्यमा)	०.२	७.४	५.९
कृषि	०.२	५.२	२.८
उद्योग	-६.४	१२.४	८.८
सेवा	२.४	७.४	६.६

स्रोत: केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग ।

६. क्षेत्रगत रूपमा कृषि क्षेत्रको वृद्धि अघिल्लो वर्षको ५.२ प्रतिशतको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा २.८ प्रतिशत रहने देखिन्छ । धान, दलहन तथा फलफुलको उत्पादनमा ह्रास आएको कारण समग्रमा कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर सामान्य रहने देखिएको हो ।
७. गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धि अघिल्लो वर्षको ८.५ प्रतिशतको तुलनामा आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा ७.९ प्रतिशत रहने केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले अनुमान गरेको छ । नियमित उर्जा आपूर्ति, अनुकूल औद्योगिक वातावरण तथा पर्यटक आगमनमा भएको उल्लेख्य वृद्धि लगायतका कारण गैर-कृषि क्षेत्रको वृद्धिदर उच्च रहने देखिएको हो ।
८. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा समष्टिगत मागको पहिलो सम्भाग उपभोगको अनुपात ८५.० प्रतिशत रहने अनुमान छ । परिणामस्वरूप, कुल गार्हस्थ्य बचतको अनुपात १५.० प्रतिशत रहने देखिएको छ ।
९. समष्टिगत मागको दोस्रो सम्भाग कुल पुँजी निर्माणको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ५९.७५ प्रतिशत रहने अनुमान छ । कुल स्थिर पुँजी निर्माण अनुपात भने ३४.९ प्रतिशत रहने अनुमान छ । कुल पुँजी निर्माण अनुपात (५९.७५ प्रतिशत) र कुल राष्ट्रिय बचत अनुपात (४३.९४ प्रतिशत) बीचको फरकको रूपमा रहेको स्रोत अपर्याप्तता (Resource Gap) अनुपात आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा ७.८ प्रतिशत रहने केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको अनुमान छ ।
१०. यसैगरी, समष्टिगत मागको तेस्रो सम्भाग खुद निर्यातको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात ३६.७ प्रतिशतले ऋणात्मक रहेको अनुमान छ । यो अघिल्लो वर्षको (-३३.८ प्रतिशत) भन्दा थप ऋणात्मक रहेको स्थिति हो ।
११. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिले वार्षिक औसत उपभोक्ता मुद्रास्फीति ७.० प्रतिशतको सीमाभित्र राख्ने लक्ष्य लिएको थियो । चालु आर्थिक वर्षको नौ महिनामा औसत मुद्रास्फीति दर ४.९ प्रतिशत रहेको छ (तालिका २) । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७४ चैतमा यस्तो मुद्रास्फीति ५.३ प्रतिशत रहेको छ । नियमित विद्युत आपूर्तिको कारण आन्तरिक उत्पादन क्षमतामा आएको वृद्धि, आपूर्ति व्यवस्थामा भएको सुधार एवम् भारतीय मुद्रास्फीति न्यून रहेका कारण चालु आर्थिक वर्षमा मुद्रास्फीति प्रक्षेपित सीमा भन्दा कम रहने देखिन्छ ।

तालिका २ : औसत मुद्रास्फीति दर

(प्रतिशतमा)

विवरण	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	
			लक्ष्य	यथार्थ (नौ महिना)
समग्र	९.९	४.५	७.०	४.९
खाद्य	१०.९	१.९	-	२.६
गैर-खाद्य	९.२	६.५	-	५.४

१२. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को अन्त्यसम्ममा कम्तिमा ८ महिनाको वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पर्याप्त हुने गरी विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम गर्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य रहेकोमा २०७४ चैत मसान्तमा

तालिका ३ : विदेशी विनिमय सञ्चिति

वर्ष	विदेशी विनिमय सञ्चिति (रु. अर्बमा)	आयात धान्न सक्ने महिना	
		वस्तु	वस्तु तथा सेवा
२०७३ असार	१०३९.१७	१६.५	१४.१
२०७४ असार	१०७९.४३	१३.२	११.४
२०७४ चैत	१०६४.३७	११.१	९.७

कायम रहेको रु. १०६४ अर्ब ३७ करोड विदेशी विनिमय सञ्चिति ९.७ महिनाको वस्तु तथा सेवा आयात धान्न पर्याप्त हुने देखिन्छ (तालिका ३) ।

१३. आयातमा भएको उच्च विस्तार तथा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको लाभांश वहिर्गमन बढेका कारण आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को नौ महिनामा रु. १४ अर्ब ६० करोड शोधनान्तर घाटा रहेको छ । साथै, अघिल्लो वर्षको ६.३ प्रतिशतको तुलनामा समीक्षा अवधिमा विप्रेषण आप्रवाहको वृद्धिदर ५.६ प्रतिशत रहेको छ ।

१४. विप्रेषण आप्रवाहमा क्रमशः सुधार हुने अनुमानका आधारमा आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को बाँकी अवधिमा शोधनान्तर घाटामा पनि तदनुरूप सुधार हुँदै जाने अनुमान छ ।

मौद्रिक लक्ष्यहरूको स्थिति तथा परिदृश्य

१५. लक्षित आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्न तथा मूल्य स्थिरता कायम गर्न सहज हुनेगरी आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिले कार्यदिशा तय गरेको थियो । सो अनुरूप विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदरलाई १८ प्रतिशतमा सीमित गर्ने लक्ष्य रहेको थियो । २०७४ चैत मसान्तमा वार्षिक विन्दुगत आधारमा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १६.६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४) ।

तालिका ४ : अन्तरिम लक्ष्यहरूको स्थिति

(प्रतिशतमा)

विवरण	आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को लक्ष्य	२०७४ चैत मसान्त (वार्षिक विन्दुगत)
विस्तृत मुद्राप्रदाय वृद्धिदर	१८.०	१६.६
आन्तरिक कर्जा वृद्धिदर	२७.८	२४.६
निजी क्षेत्रतर्फको कर्जा वृद्धिदर	२०.०	१९.३

१६. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिले नेपाल सरकारको बजेटसँग तादात्म्य हुने गरी आन्तरिक कर्जा २७.८ प्रतिशतले वृद्धि हुने लक्ष्य राखेको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७४ चैत मसान्तमा आन्तरिक कर्जाको वृद्धिदर २४.६ प्रतिशत रहेको छ ।

१७. मौद्रिक क्षेत्रबाट निजी क्षेत्रमा जाने बैंक कर्जा वृद्धिदरको सीमा आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को लागि २० प्रतिशत तोकिएको थियो । वार्षिक विन्दुगत आधारमा २०७४ चैत मसान्तमा मौद्रिक क्षेत्रको निजी क्षेत्रमाथिको दावी वृद्धिदर १९.३ प्रतिशत पुगेको छ । आर्थिक गतिविधिमा विस्तार भएसँगै बैंक कर्जाको मागमा बढोत्तरी भएकोले आर्थिक वर्ष २०७४/७५ मा निजी क्षेत्रतर्फको बैंक कर्जा वृद्धि प्रक्षेपित सीमाको हाराहारीमा रहने देखिन्छ ।

१८. २०७४ असार मसान्तको तुलनामा २०७४ चैत मसान्तमा नेपाली रुपैयाँ अमेरिकी डलरसँग १.२ प्रतिशतले अवमूल्यन भएको छ । २०७४ असार मसान्तमा प्रति अमेरिकी डलरको खरिद दर रु. १०२.८६ रहेकोमा २०७४ चैत मसान्तमा रु. १०४.१२ कायम भएको छ ।
१९. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को ९ महिनासम्मको आर्थिक तथा मौद्रिक स्थितिलाई दृष्टिगत गर्दा चालु आर्थिक वर्षमा मौद्रिक तथा कर्जा योगाङ्कहरूको वृद्धि वाञ्छित सीमा भित्रै रहने देखिन्छ ।

मौद्रिक उपकरण, तरलता व्यवस्थापन तथा कर्जा प्रवाह र वित्तीय विस्तार

२०. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू (वाणिज्य बैंक, विकास बैंक तथा वित्त कम्पनी) ले यस बैंकमा राख्नु पर्ने अनिवार्य नगद मौज्जात बाहेकको अधिक तरलतालाई मौद्रिक नीतिको संचालन लक्ष्यको रूपमा लिई तरलता व्यवस्थापन कार्य हुँदै आएको छ ।
२१. आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि कार्यान्वयनमा ल्याइएको ब्याजदर करिडोरलाई आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को मौद्रिक नीतिमा माथिल्लो र तल्लो दुबै सीमा तोकी थप परिमार्जन गरिएको छ । अल्पकालीन ब्याजदरमा आउने उतारचढावलाई न्यूनीकरण गर्ने र मौद्रिक व्यवस्थापनको कार्यलाई पारदर्शी एवम् आधुनिक बनाउने उद्देश्यले ब्याजदर करिडोरलाई थप परिमार्जन गरिएको हो । परिमार्जित व्यवस्था अनुसार ब्याजदर करिडोरको तल्लो सीमा ३.० प्रतिशत र माथिल्लो सीमा ७.० प्रतिशतलाई केन्द्र विन्दुमा राखी यस बैंकले तरलता व्यवस्थापन गर्दै आएको छ । भारत औसत अन्तर-बैंक दर करिडोरको तल्लो सीमा ३.० प्रतिशततर्फ उन्मुख हुँदा बजारबाट तरलता खिच्ने र भारत औसत अन्तर-बैंक दर रिपोदर ५.० भन्दा माथि जाँदा बजारमा तरलता प्रवाह गर्ने कार्य यस बैंकले गर्दै आएको छ । यो पद्धति अनुशरण गरेपश्चात् भारत औसत अन्तर-बैंक दर नीतिगत दरको वरिपरि अंकुशित रहँदै आएको छ ।

तरलता प्रवाह/प्रशोचन

२२. खुला बजार कारोबारका विभिन्न उपकरणहरूमार्फत् समीक्षा अवधिमा पटक पटक गरी कुल रु. १३० अर्ब २५ करोड तरलता प्रशोचन तथा रु. ९८ अर्ब ९९ करोड तरलता प्रवाह गरिएको छ । अघिल्लो वर्षको सोही अवधिमा रु. १०९ अर्ब १० करोड तरलता प्रशोचन तथा रु. ६९ अर्ब तरलता प्रवाह गरिएको थियो (तालिका ५) ।

तालिका ५ : तरलता व्यवस्थापन

(रु. अर्बमा)

विवरण	नौ महिना	
	२०७३/७४	२०७४/७५
(क) तरलता प्रशोचन	१०९.१	१३०.३
(ख) तरलता प्रवाह	६९.०	९८.९
(ग) स्थायी तरलता सुविधा	६९.७	२९.९

२३. स्थिर विनिमय दर पद्धति अवलम्बन गरिएको विद्यमान सन्दर्भमा विदेशी विनिमय हस्तक्षेप तरलता व्यवस्थापनको प्रमुख उपकरणको रूपमा रहँदै आएको छ । आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को नौ महिनामा यस बैंकले विदेशी विनिमय बजारबाट अमेरिकी डलर ३ अर्ब १९ करोड खुद खरिद गरी रु. ३२९ अर्ब ६२ करोड बराबरको खुद तरलता प्रवाह गरेको छ । त्यसैगरी, समीक्षा अवधिमा अमेरिकी डलर ३ अर्ब ६६ करोड र युरो ४ करोड बिक्री गरी रु. ३८२ अर्ब ४७ करोड बराबरको भा.रु. खरिद भएको छ ।

अन्तरबैंक कारोबार

२४. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को नौ महिनामा वाणिज्य बैंकहरूले रु. ८८२ अर्ब ८७ करोड र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले रु. २७ अर्ब ४९ करोडको अन्तरबैंक कारोबार गरेका छन्। अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा वाणिज्य बैंकहरू र अन्य वित्तीय संस्थाहरूले क्रमशः रु. ७७२ अर्ब ५ करोड र रु. २९६ अर्ब ७८ करोडको यस्तो कारोबार गरेका थिए।

स्थायी तरलता सुविधा

२५. आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को नौ महिनामा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रु. २९ अर्ब ८६ करोड स्थायी तरलता सुविधा उपयोग गरेका छन्। अधिल्लो वर्षको सोही अवधिमा यस्तो सुविधा रु. ६९ अर्ब ७४ करोड उपयोग भएको थियो।

ब्याजदर

२६. २०७३ चैतमा ९९-दिने ट्रेजरी बिलको भारत औसत ब्याजदर ०.९३ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ चैतमा बढेर ४.९८ प्रतिशत कायम भएको छ। त्यसैगरी, वाणिज्य बैंकहरूबीचको अन्तर-बैंक कारोबारको भारत औसत ब्याजदर २०७३ चैतको ०.७५ प्रतिशतको तुलनामा २०७४ चैतमा ४.९२ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ६)।

तालिका ६ : भारत औसत ब्याजदर

(प्रतिशतमा)

विवरण	असार			चैत
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७४
९९ दिने ट्रेजरी बिल	०.९७	०.०५	०.७९	४.९८
अन्तरबैंक दर	१.०९	०.६९	०.६४	४.९२
कर्जाको भारत औसत ब्याजदर	९.६२	८.८६	११.३३	१२.९०
निक्षेपको भारत औसत ब्याजदर	३.९४	३.२८	६.९५	६.६४
भारत औसत ब्याजदर अन्तर	५.६८	५.५८	५.९८	५.४६
आधार दर	७.८८	६.५४	९.८९	१०.४०

२७. २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको भारत औसत कर्जा दर ११.३३ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ चैतमा १२.९० प्रतिशत पुगेको छ। त्यसैगरी, २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको भारत औसत निक्षेप दर ६.९५ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ चैतमा ६.६४ प्रतिशत रहेको छ। फलस्वरूप, २०७४ चैतमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा र निक्षेप बीचको भारत औसत ब्याजदर अन्तर ५.४६ प्रतिशत रहेको छ।

भूकम्प पीडित कर्जा

२८. भूकम्प पीडितहरूलाई २ प्रतिशत ब्याजदरमा आवासीय कर्जा प्रदान गर्न यस बैंकबाट बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई शून्य ब्याजदरमा पुनर्कर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने व्यवस्था अन्तर्गत २०७४ चैत मसान्तसम्म रु. १ अर्ब ५० करोड कर्जा प्रवाह भएको छ। उक्त सहूलियतपूर्ण कर्जा उपयोग गर्ने ऋणीहरूको संख्या २०७४ चैत मसान्तसम्म ८२९ रहेको छ।

ब्याज अनुदान कृषि कर्जा

२९. २०७४ चैत मसान्तसम्ममा नेपाल सरकारबाट ५.० प्रतिशत ब्याज अनुदानमा प्रवाह गरिने कृषि तथा पशुपंक्षी व्यवसाय कर्जा ६९५६ जनाले उपयोग गरेका छन्। यस अन्तर्गत रु. ७ अर्ब ८४ करोड कर्जा बक्यौता रहेको छ भने रु. ४९ करोड ८० लाख ब्याज अनुदान प्रदान गरिएको छ।

पुनरकर्जा

३०. उत्पादनशील क्षेत्रतर्फ लगानी तथा निर्यात विस्तारमा समेत सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले यस बैंकबाट सहूलियत दरमा प्रदान गरिने पुनरकर्जाको उपयोग समीक्षा अवधिमा बढेको छ । २०७४ चैत मसान्तमा रु. १५ अर्ब ११ करोड पुनरकर्जा लगानीमा रहेको छ ।

प्राथमिकताप्राप्त कर्जा

३१. वाणिज्य बैंकहरूले २०७५ असार मसान्तसम्म कृषि क्षेत्रमा १० प्रतिशत, जलविद्युतमा ५ प्रतिशत, पर्यटन क्षेत्रमा ५ प्रतिशत र बाँकी अन्य प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्रमा गरी आफ्नो कुल कर्जाको न्यूनतम २५ प्रतिशत कर्जा अनिवार्य रूपमा प्रवाह गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएकोमा २०७४ चैत मसान्तसम्ममा यी क्षेत्रहरूमा कुल रु. ४३५ अर्ब १६ करोड कर्जा प्रवाह गरेका छन् । यो रकम कुल लगानीमा रहेको कर्जाको २१.७ प्रतिशत हो (तालिका ७) ।

तालिका ७ : प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा प्रवाह स्थिति (२०७४ चैत)

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरू	न्यूनतम कर्जा सीमा (कुल कर्जामा प्रतिशत)	लगानीमा रहेको कर्जा (कुल कर्जामा प्रतिशत)
कृषि	१०.०	७.३
जलविद्युत/उर्जा	५.०	३.३
पर्यटन	५.०	३.५
अन्य क्षेत्रहरू (निर्यातमूलक, साना तथा मझौला, औषधी उत्पादन, सिमेन्ट र गार्मेन्ट उद्योग)	५.०	७.६
जम्मा	२५.०	२१.७

विपन्न वर्ग कर्जा

३२. वाणिज्य बैंकहरूले २०७४ चैत मसान्तसम्ममा प्रत्यक्ष रूपमा १.८ प्रतिशत (रु. ३२.५ अर्ब), अप्रत्यक्ष रूपमा ४.१ प्रतिशत (रु. ७१.२ अर्ब) र युवा स्वरोजगार कोष अन्तर्गतको लगानी (रु. ३.६ अर्ब) समेत गरी कुल कर्जाको ५.९ प्रतिशत (रु. १०७.४ अर्ब) कर्जा विपन्न वर्गमा प्रवाह गरेका छन् (तालिका ८) ।

तालिका ८ : वाणिज्य बैंकहरूबाट विपन्न वर्गमा कर्जा लगानी

विवरण	रकम (रु. अर्बमा)				कुल कर्जाको अंश (प्रतिशत)			
	असार			चैत	असार			चैत
	२०७२	२०७३	२०७४	२०७४	२०७२	२०७३	२०७४	२०७४
कुल लगानी	५०.९	६५.७	९३.९	१०७.४	५.१	५.५	५.९	५.९
प्रत्यक्ष लगानी	१०.३	१२.४	२७.२	३२.५	१.०	१.०	१.७	१.८
अप्रत्यक्ष लगानी	३७.१	४९.७	६३.२	७१.२	३.७	४.२	४.२	४.१
युवा स्वरोजगार कोषमा लगानी	३.५	३.६	३.५	३.६	०.३	०.३	०.२	०.२

निष्क्रिय कर्जा

३३. २०७४ असारमा वाणिज्य बैंकहरूको औसत निष्क्रिय कर्जा अनुपात १.६ प्रतिशत रहेकोमा २०७४ चैतमा १.७ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ९) ।

तालिका ९ : वाणिज्य बैंकहरूको कर्जा वर्गीकरण

(रु. अर्बमा)

कर्जा वर्गीकरण	२०७३ असार	२०७४ असार	२०७४ चैत
१. कुल असल कर्जा	१३४५	१७०९	१९७०
१.१ असल कर्जा	१३०७	१६६३	१९३३
१.२ सुक्ष्म निगरानी	३९	४६	३७
२. निष्क्रिय कर्जा	२५	२७	३३
२.१ पुनरसंरचना / पुनरतालिकीकरण	२	१	१
२.२ कमसल	४	५	१०
२.३ शंकास्पद कर्जा	३	४	७
२.४ खराब	१६	१६	१५
३. कुल लगानीमा रहेको कर्जा	१३७०	१७३६	२००३
४. कुल कर्जा नोक्सानी व्यवस्था	३५	४१	४४
५. निष्क्रिय कर्जा अनुपात प्रतिशत	१.८	१.६	१.७

वित्तीय विस्तार

३४. बैंकिङ सुविधा नपुगेका र हालसम्म वाणिज्य बैंकहरूबाट शाखा खोल्ने प्रतिबद्धता समेत प्राप्त हुन बाँकी रहेका स्थानीय तहमध्ये कुनै दुई तहमा शाखा खोलेमा मात्र बैंकहरूलाई काठमाडौं महानगरपालिका तथा ललितपुर महानगरपालिका भित्र एउटा शाखा खोल्न दिने निर्देशन जारी गरिएको छ।
३५. यस बैंकले सरकारी कारोबारका लागि प्रोत्साहन गर्न तोकिएका स्थानीय तहमा खोलिने शाखालाई माग भई आएमा प्रति शाखा रु. १ करोड एक वर्षको लागि निर्व्याजी सापटी प्रदान गर्ने व्यवस्था रहेको छ।
३६. मर्जर तथा प्राप्तिको परिणामस्वरूप यस बैंकबाट इजाजत प्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या घटेतापनि त्यस्ता संस्थाहरूको शाखा संख्यामा भने विस्तार आएको छ। २०७४ चैत मसान्तमा २८ वाणिज्य बैंक, ३६ विकास बैंक, २५

तालिका १० : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या/शाखा संख्या

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	संख्या			शाखा संख्या		
	२०७३ असार	२०७४ असार	२०७४ चैत	२०७३ असार	२०७४ असार	२०७४ चैत
वाणिज्य बैंक	२८	२८	२८	१८६९	२२७४	२५८४
विकास बैंक	६७	४०	३६	८५२	७६९	९०८
वित्त कम्पनी	४२	२८	२५	१७५	१३०	१८१
लघुवित्त वित्तीय संस्था	४२	५३	६३	१३७६	१८९५	२१७५
जम्मा	१७९	१४९	१५२	४२७२	५०६८	५८४८

वित्त कम्पनी र ६३ लघुवित्त वित्तीय संस्थाहरू संचालनमा रहेका छन् भने यी संस्थाहरूको शाखा संख्या ५८४८ पुगेको छ (तालिका १०)।

समष्टिगत विवेकशील नियमन

३७. बैंकिङ क्षेत्र स्थायित्वको वित्तीय अंकुशको रूपमा कर्जा/स्रोत परिचालन अनुपात (CCD Ratio) को शुरुवात यस बैंकले २०६६ पुस २ देखि गरेको हो। समष्टिगत विवेकशील नियमनको प्रमुख

आधारको रूपमा लिई यस बैंकले सीसीडी अनुपातको सीमा ८० प्रतिशत कायम गरेको छ । २०७४ चैत मसान्तमा वाणिज्य बैंकहरूको उक्त अनुपात ७६.५८ प्रतिशत रहेको छ ।

३८. वाणिज्य बैंकहरूले कुल निक्षेपमा संस्थागत निक्षेपको अंश ५० प्रतिशतबाट घटाई ४५ प्रतिशत कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेकोमा २०७४ चैतमा यस्तो निक्षेपको अंश ४५.५१ प्रतिशत रहेको छ । २०७४ असारमा उक्त निक्षेपको अंश ४५.९७ प्रतिशत रहेको थियो ।

तालिका ११ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको निक्षेप संरचना
(कुल निक्षेपमा अंश, प्रतिशतमा)

निक्षेप	२०७३	२०७३	२०७४	२०७४
	असार	चैत	असार	चैत
चल्ती	९.१	७.५	८.६	८.७
बचत	४३.३	३६.६	३५.४	३५.८
मुद्दती	३०.५	४०.६	४३.२	४४.९
कल	१६.३	१४.४	११.८	९.८
मार्जिन	०.८	०.८	०.९	०.९

३९. २०७४ असारको तुलनामा २०७४ चैतमा कुल निक्षेपमा कल निक्षेपको अंश घटेको छ भने मुद्दती निक्षेपको अंश बढेको छ (तालिका ११) ।

४०. समीक्षा अवधिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी बढेको छ । आर्थिक वर्ष २०७२/७३ को मौद्रिक नीतिमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले चुक्ता पुँजी बढाउनु पर्ने व्यवस्था गरिएकोमा समीक्षा अवधिसम्म २५ वटा वाणिज्य बैंकहरूले तोकिएको चुक्ता पुँजी पुऱ्याइसकेका छन् भने ३ वटा बैंक चुक्ता पुँजी पुऱ्याउने प्रकृत्यामा रहेका छन् । त्यसैगरी, १५ वटा विकास बैंक र ७ वटा वित्त कम्पनीले तोकिएको चुक्ता पुँजी पुऱ्याएका छन् । २०७४ चैत मसान्तमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी रु. २७४ अर्ब २७ करोड पुगेको छ (तालिका १२) ।

तालिका १२ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको चुक्ता पुँजी

(रु. अर्बमा)

संस्था	असार		चैत
	२०७३	२०७४	२०७४
वाणिज्य बैंक	१२२.५	१८६.७	२२४.६
विकास बैंक	२९.३	२९.७	३७.३
वित्त कम्पनी	१३.२	१०.५	१२.४
कुल	१६५.०	२२६.९	२७४.३

४१. यस बैंकले अपनाएको समष्टिगत विवेकशील नियमनका कारण २०७४ असारको तुलनामा कुल लगानीमा रहेको कर्जामा ओभरड्राफ्ट, घरजग्गा, हायरपचेज र शेयरमार्जिन कर्जाको अंशमा केही कमी आएको छ (तालिका १३) ।

तालिका १३ : बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको केही क्षेत्रमा लगानीमा रहेको कर्जा
(रु. अर्बमा)

शीर्षक	२०७४		कुल कर्जासँगको अनुपात (प्रतिशत)	
	असार	चैत	असार	चैत
कुल कर्जा	१९८६.२	२३०९.२	१००.०	१००.०
ओभरड्राफ्ट	३५९.३	४०९.६	१८.१	१७.७
घर जग्गा कर्जा (व्यक्तिगत आवासीय घर कर्जासमेत)	२९३.७	३३२.९	१४.८	१४.४
हायर पचेज	१४९.३	१६४.२	७.५	७.१
शेयर मार्जिन कर्जा	४०.५	४२.३	२.०	१.८

४२. विभिन्न समयमा समस्याग्रस्त घोषणा गरिएका १६ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमध्ये १० वटा संस्थाहरू खारेजी, संस्था सुधार, एक्विजिसन आदि विधिमार्फत् रिजोलुसन प्रक्रियामा सामेल भइसकेका छन् भने ६ वटा संस्थाहरू समस्याग्रस्त अवस्थामा रहेका छन् ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

४३. निश्चित मापदण्ड पूरा गरेका इजाजतप्राप्त संस्थाहरूलाई प्वाइन्ट अफ सेल (PoS) मार्फत् विदेशी मुद्राको सटही दिन सक्ने तथा आफ्नो सेवाको भुक्तानी लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
४४. इजाजत प्राप्त होटलहरूले आफ्नो सेवा विक्रीका साथै आफ्ना ग्राहकलाई आवश्यक परेमा प्रति ग्राहक अधिकतम ३०० अमेरिकी डलर बराबरसम्म सटही सुविधा दिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
४५. नेपाली नागरिक, फर्म तथा संस्थाहरूले आफ्नो व्यवसाय गर्न वा भइरहेको व्यवसाय विस्तार गर्न यस बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई विदेशमा रहेका आफ्ना नातेदार, अन्य व्यक्ति, गैर-आवासीय नेपाली वा संघ संस्थाबाट बैंकले तोकेको शर्तको अधिनमा रही अमेरिकी डलर ५ लाखसम्म र भारतको हकमा ५ करोड भारतीय रुपैयाँसम्म ऋण लिन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ ।
४६. वाणिज्य बैंकहरूले जलविद्युत उत्पादन तथा प्रसारण लाइन, सडक, सुरुङ्गमार्ग, विमानस्थल, केवलकार, पुल जस्ता भौतिक पूर्वाधार (हाउजिङ्ग, जग्गा विकास जस्ता रियलस्टेट क्षेत्र बाहेक), विदेशी मुद्रा आर्जन गर्ने पर्यटन, कृषि क्षेत्र र लघु वित्त क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह गर्ने प्रयोजनका लागि वित्तीय साधनको प्रबन्ध गर्न विदेशी बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट आफ्नो प्राथमिक पूँजीको २५ प्रतिशत रकमसम्म परिवर्त्य विदेशी मुद्रामा ऋण लिन सक्ने व्यवस्था २०७४ चैत २० देखि गरिएको छ ।

मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा

४७. चालु आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीति जारी भएपछिको नौ महिनामा समग्र मुद्रास्फीति दर प्रक्षेपित सीमाभित्रै रहेको छ । निक्षेपको वृद्धिदर सामान्य रहेको छ भने कर्जा तथा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर वाञ्छित स्तरभित्रै रहेको छ । आन्तरिक स्थायित्वका परिसूचकहरू सकारात्मक रहेका छन् । बाह्य क्षेत्रतर्फ, आयातमा भएको उच्च विस्तारका कारण वस्तु व्यापार घाटा थप फराकिलो भएको छ । फलस्वरूप, शोधनान्तर स्थिति घाटामा गएकोले बाह्य क्षेत्र स्थायित्वमा पर्नसक्ने जोखिमप्रति सजग रहँदै मौद्रिक व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
४८. सरकारी वित्ततर्फ नेपाल सरकारले चालु आर्थिक वर्षको नौ महिनासम्ममा बजेटमा व्यवस्था भएको आन्तरिक ऋण (रु. १४५ अर्ब) मध्ये ९३.५ प्रतिशत (रु. १३५ अर्ब ६८ करोड) परिचालन गरेको छ । आर्थिक वर्षको बाँकी अवधिमा सरकारको पुँजीगत खर्च बढ्न गई बैंकिङ्ग क्षेत्रको तरलतामा थप सुधार हुने अपेक्षा छ । यसका अतिरिक्त बाह्य क्षेत्रमा देखिएको दबाव समेतलाई ध्यानमा राखी मौद्रिक व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
४९. ब्याजदर करिडोर लागू गरेपश्चात् अन्तर बैंक दर लक्षित सीमाभित्र रहँदै आएकोले तरलता व्यवस्थापनको लागि ब्याजदर करिडोरलाई निरन्तरता दिन आवश्यक भएको छ ।
५०. वित्तीय पहुँच, वित्तीय सुदृढीकरण एवम् वित्तीय स्थायित्वलाई प्रबर्द्धन गर्दै अर्थतन्त्रको दीगो विकासका लागि सहजीकरण गर्ने मौद्रिक नीतिको उद्देश्यलाई दृष्टिगत गरी अर्थतन्त्रको अवस्था एवम् परिदृश्यका आधारमा मौद्रिक नीतिको विद्यमान कार्यदिशालाई यथावत् राखिएको छ ।

५१. संघीयता कार्यान्वयनसँगै तीव्र आर्थिक वृद्धिका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तीनै तहबाट सरकारी खर्च बढ्ने संभावना रहेकोले सरकारको आगामी बजेटको प्राथमिकता, नीति, कार्यक्रम एवम् आकारलाई समेत ध्यानमा राखी मौद्रिक नीतिको भावी कार्यदिशा तय गरिने छ ।

मौद्रिक तथा वित्तीय उपायहरू

५२. अर्थतन्त्रको विद्यमान अवस्था एवम् परिदृश्यका आधारमा तय गरिएको मौद्रिक नीतिको उपर्युक्त कार्यदिशा अनुरूप विद्यमान अनिवार्य नगद अनुपात, बैंकदर लगायतका पुनरकर्जा दर सम्बन्धी व्यवस्थालाई यथावत कायम गरिएको छ ।
५३. अल्पकालीन ब्याजदरलाई उपयुक्त स्तरमा राखी ब्याजदर स्थायित्व कायम गर्न ब्याजदर करिडोर प्रणालीलाई थप सक्रिय बनाउँदै लगिनेछ ।
५४. प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरूमा तोकिएको अनुपातमा कर्जा लगानी विस्तार गर्न बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई प्रोत्साहित गर्दै सोको अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।

अन्त्यमा,

५५. मौद्रिक नीतिको यो समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्न आवश्यक सूचना तथा विवरण उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने सबै सरोकारवालाहरूलाई नेपाल राष्ट्र बैंक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । आगामी दिनमा पनि मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनमा सदाभैँ सहयोग मिल्ने यस बैंकले अपेक्षा गरेको छ ।

२०७५ जेठ १० गते